

Melquiades Romero maisua, 1947an

L.M. MUJICA URDANGARIN

Benjamin Txapartegi, hamar urteko mutila, eskolara berandu sartu zen. Hanka aztaletaraino zetozkion galtza urdin-beltzez jantzita zetorren, eta adabaki urdin-argiak zituen ipurmasailan eta belauntan. Oinutsik etorri ohi zen eskolara, espartzinak ez higatzearren eskuetan zituela. Bere jaiotetxea, herritik bi bat kilometrotara, Urkategi mendiaren magalean zegoen.

Mutilaren sudur-zuloetan nabarmen ziren, batzuetan, muki-kandelak; masailetan, berriz, gorridura berezia, eskolako estuasunak sortua.

Benjamin mutil ahula zen, eta lagunekin borroka egitean ia beti galtzen ateratzen zen. Pilotan, ordea, trebea zen, baina maliziarik ez zuelako lagunek trufaz irabazten zioten. Aitak baserri-lanetan mantentzen zuen egun anitzetan, eta ez zuen eskolara behar adina bidaltzen. Horren kariaz, eskolara susmati etortzen zen gure mutila.

Melquiades Romero maisua mutilaren –eta haserre zegoen herriko beste eskolau batzuen– txikarretaz. *“Estos aldeanos no mandan a los hijos, cuando deben, a la escuela... Así ¿cómo les voy a desasnar? Además, con esa jerga del vascuence no les hacen sino idiotizar más...”*.

Maisuak *Okotzandi* izengoitia jaso zuen, kakauesak jatean, kokotsa franko astintzen zuelako. Kakauesa-aleak bata narratsaren ezkerreko patrikan gorde ohi zituen, eta bana-bana, egunkari ongi zabalduaren ostean, disimuluz jaten.

Benjamin Txapartegi goiz hartan urduri azaldu zen eskolara. Lagunak klarki esan zion:

–Gaur *Okotzandi* umore txarrez zegok. Hobe duk ezkutatzea, herenegun hire galdezka ibili huen eta... Irten hadi garaiz.

Izuak mutilaren bihotza –sugearen ustekabeko miztoak hanka bezainbat– mintzen zuen. Pupitreko tapakia altxata, Benjamin burumakur ikasgelako atzealdean zegoen. Aurpegia zurbil zeukan eta mukiak oparo eta distirant sudurretatik pupitrerantz eroriz.

Supituan, tiragomaz jaurtiriko paper-bikorra sentitu zuen oinazez eskuineko masailean Benjaminek. Nor ote zen azioaren egilea?

So egin zuen eskuinera, eta Agerrebeitiko Ladix paper-mordo bat zatitzen eta kiribiltzen ikusi zuen –aurreko asteko pilota-partidua Benjaminek Ladixi irabazi zion bera–. “Zital hori izan duk, seguru aski, partidu galduaren ordainak ematen...” berekiko mutilak. Berriro, sudur-zuloak errepasatu zituen hatzaz gure mutilak, muki lirdingatsuak besapetan igurtziz.

Maisuak kanpaitxoa jo zuen, eta denak zutitu ziren. Ikasketak hasi aitzinetik *Cara al sol* Caudilloak aginduriko abesti patriotikoa kantatu beharrean zeuden eskolauak. Errito hura derrigorrezkoa zen, nahiz abestiaren letra hanpurusetatik ia inork deus ez ulertu. Eskuineko eskua tenk altxatu zuten denek, garaiko falangista arrazisten arabera, eta hala iraun zuten une batzutan.

Benjaminek, ordea, ahantzia zeukan errittoa, baina lagunek bezala eskua baldanki jaso zuen buru-lokiaren parera. “*Con la camisa nueva, que tú bordaste en rojo ayer...*”, “*Volverán las camisas victoriosas...*”, “*Que en España empieza a amanecer...*” delakoak hola-hala kantatu zituen mutilak. Beste eskuan, berriz, tintaz lohituriko koaderno eta arbeltxo maketsa eusten zituen. Ustekabean, Benjaminek arbeltxoa lurrera erori zitzaion, eta hamar pusketa eginda zarata berezia atera zuen.

–*A ver, ahí atrás, ¿quién es el imbécil que hace ruido? ¡Que diga el nombre!* –*maisuk zakar*. Inork ez erantzunik–. *¿Quién es el imbécil que ha dejado caer la pizarra al suelo?* –Benjamin Txapartegiren masailak piper-potoa bezain gorri jarri ziren–. *Venga, ¡que diga el nombre, de una vez!*

Eskola osoak begiak Benjaminengana itzuli zituen, eta mutilak, azkenean:

–*Yo ser quien pizarra ha caído.* Eskolau batzuek algaraka hasi ziren.

¡Silencio! –maisua lehorr—. *Benjamin de Berrobieta, ven a mi mesa. A propósito, hace días que no te veo por la escuela...*

Lehenik abesti patriotikoa amaitu zuten eskolauek –ia erritmorik gabe–, eta ondoren pupitretan eseri.

Benjamini, denbora urrian, bigarren paper bikorra iritsi zitzaion masailletara. Minez, begiak ixtera mugatu zen. Sutegiko Patxirengan ere pentsatu zuen, hari ere pilota-partidua irabazi baitzion. Patxik, batzuetan, ostikoka eta isekaka tratatzen zuen. Benjaminek, gainera, gogoan zuen igande arratsalde batean, Patxik neskak batzuen aitzinean nolatan galtzak jaitziaz zizkion, eta pixa egitera behartu. Beste batean, berriz, Ladixek pixa egin zion ahora –eta likido horizta denen aurrean edanarazi–.

Benjaminek jakin bazekien, bestalde, bere aita rnozkorari Patxik, Ladixek eta beste batzuek harriak jaurtikitzen zizkiotela zimiterio gaineko hormatik, tabernatik etxera edanda itzultzen zenean.

Inspektorea eskolara, maisua deus ez zekiela, bi hilabete lehenago azaldu zenean, hurrengo askatu zion: *“Es mejor que quede usted aquí, en lugar de en Oria. Los niños de Oria saben algo de castellano, pero los de aquí son unos perfectos asnos, que no entienden ni papa de la lengua que fue el alma de un imperio... A ver si consigue desasnarlos...”*.

Benjamin, azkenean, maisuaren mahaira hurbildu zen *Okotzandi* betaurreko zikinak bata narratsaren azpilduretan garbitzen ari zela. Benjaminek ordurako laugarren paper-bikorra jaso zuen masailletan. Maisua ez zen ezertaz ohartu.

Ya está bien de hacer tantos novillos. Tu padre no pretenderá que haga milagros contigo... Como castigo escribirás una redacción de tres páginas durante los recreos de esta semana, contándome lo que hiciste el domingo por la tarde. Y despacio y con buena letra... belarrietatik tirakatuz.

Mutilak idazketari hamaiketako jolasaldian ekingo zion. Hona berak idatzitakoetatik perpaus batzuk: *"En noche al caserío del abuelo ir hize, y en camisha Patxi una zarratada me dejó..."*.

Maisuak aste hartako ostiralean –azken orduan Benjamin koadernoan idatziak zituena erakustera deitu zuen. Haren idazkiaren aitzinetik, ordea, maisuak Ismael medikuaren semearen idazketa irakurri zuen; bere erredakzioan ez zuen aldrebeskeriarik aurkitu, medikuaren etxean, euskaraz gain gaztelania ere egiten zelako.

Benjaminen idazkian *"En noche al caserío del abuelo ir hize..."* irakurri bezain agudo, maisua bibotetatik gia batzuk tirakatzen hasi zen haserre. Ondoren *"Mucha gaztaña tenemos este año paraambre no pasar..."* delakoa ere irakurri zuen. *"¡Paletol, ¡Pedazo de asno!"* Okotzandik, eta, ondoren, berealdiko zaplaztekoa mutilari.

–Benjamin Chapartegui, es difícil ponerlo peor... Ahora mismo vas a escribir cien veces *"Soy español y debo de aprender la lengua de la Patria"*. –Badaezpada, Melquiades Romero maisuak perpaus hura arbelean idatzia zeukan klarion horiaz–. *Al terminar todo se lo enseñarás a tu padre.*

Hurrengo txanda Peru Goikoetxearena izanen zen. Honek ere aldrebeskariak idatzita zeuzkan. Maisuak zuzen abordatu zuen mutila koadernoko perpaus batzuen irakurketa egin ondoren:

Escribe en la pizarra: "No hablaré más vascuence en la clase. ¡Mi lengua es el castellano!"

Peruk patrikan mantentzen zituen bi eskuak. Eskuinekoa aterata, idazten hasi zen, astiro eta dudati: *"No ablaré más en vascuentze"*.

¡Pedazo de tocino! –maisua mutila lepagainean erregelaz kolpatzen zuela–. *¿Por qué comes las haches y escribes tan torcido lo de vascuence? ¡Calamidad! Que tus padres vengan mañana a hablar conmigo.*

Okotzandik mutikoen koadernoetan oraindik *"Padre ha dezido"*, *"Los vueyes tiraban del golpe..."*, *"La madre errezaba todas las tardes"* tenorekoak irakurri behar izan zituen.

Romero maisua etsita zegoen herri hartako eskolan bilduriko

uzta urriaz, eta behin baino gehiagotan Gaztelara itzultzeko gogoia iratzarri zitzaion.

Benjaminen idazketa berrirakurtzean *"No me extraña que ese galápago escriba estas barbaridades, si no viene todos los días a clase..."*.

Maisuak geroz eta arreta gutxiago ezartzen zuen mutikoen idazketak zuzentzen; berdin gertatzen zitzaion ikasgaiak erakustean eta arbelean ariketak azaltzean. Arratsalde batzuetan egunkaria irakurtzen pasatzen zuen.

Geografiako galderak egiteko garaia iristean, *Okotzandik* Benjarnini:

–Vamos a ver, ¿qué río pasa por la ciudad de Palencia?– Benjamin mutu gelditu zen. *Palencia* hiriaren izena apenas inoiz entzun zuen. Bere gibelean mutiko mozkote batek altxatu zuen eskua. Mutil hura Ladix Perizena zen.

–Venga, Ladislao, dílo– maisuak konfidaturik.

*–Río Alzagarate, señor maestro –*deblauki mutilak. Ladix-ek, hain zuzen, *Balentziaga* ulertu zion maisuari, eta bere lehengusuen baserria *Balentziaga* izaki, handik igarotzen zen *Alzagarate* erreka izena eman zion.

Okotzandiren musajea geroz eta kongestionatuagoa jarri zen, eta kokotsari astinaldi ugariagoak egiten hasi.

Lo que voy a escribir en la pizarra lo resumiréis en dos líneas en el cuaderno. Que nadie se descuide.

Oraingoan Benjaminen aurpegira botatako paper bikorrak mutilaren sudurrean aurkitu zuen oztopo, eta eskolauak oinazez negarrari eman zion.

Maisuak arbelean idatzi zien perpausaren zati bat *–aldizkari batek hartua–* hurrengoa zen:

"Las circunstancias modelarán la psicología del niño, teniendo en cuenta la ubicación, el entorno del sujeto y otros agentes... Todo deberá referirse al sujeto recipiente de forma congruente y progresiva".

Perpauzak tenore ulergaitz bereko beste hamar bat lerro zeuzkan. Eskola hartako haurretatik, medikuaren semeak ezik, beste gehienek ez bide zuten testutik tutik ere ulertzen.

Maisuak, hurrengo egunean, perpauzaren gaiztasun kontutan hartuta, badaezpada, Ismael mendikuaren semearen idazketa irakurri zuen lehenik.

– ¡Muy bien, Ismael! Tú no pierdes el tiempo en la clase.

Ondoren Ladix eta Benjaminen idazkiak irakurtzen jarri zen, eta, berehala, lehendiko amorrualdira etorri.

Hurrengo urtean, Melquiades Romero jaunak Burgosko Mejana Seca herrixkara itzultzea lortu zuen, inspektoreari behin eta berriz aldaketa hura egitea erregutu ondoren. Han, soldata urriago irabazi arren, umorea ez zuen hain maiz galduko "osasunak diruak baino garrantzia handiagoa du..." zioela.